

Po smeri prvopristo

Cima di Mezzo

Matija Turk

Severovzhodno nad Cortino d'Ampezzo se drug ob drugem dvigujejo trije mogočni tritisočaki. Najvišji med njimi je Monte Cristallo (3221 m)¹, eden najbolj znanih in prestižnih dolomitskih vrhov. Svoj trenutek slave je doživel konec 19. stoletja, ko je predstavljal obvezen cilj vsem gorskim turistom, ki so dali nekaj na svoj ugled. Za njegova ne dosti nižja soseda, Cima di Mezzo (3154 m) in Piz Popeno (3152 m)², je bilo tedaj komaj kaj zanimanja. Danes je stvar drugačna. Najvišji vrh v skupini Cristalla bolj ali manj sameva, medtem ko je Cima di Mezzo ob lepih poletnih dneh množično obiskana. Razlogi za to so trije: žičnica, ki pripelje skoraj tri tisoč metrov visoko, kočica ali bolje bar z gostilno na končni postaji žičnice in zavarovana plezalna pot od kočice na vrh. Torej stvari, ki jih v gorah marsikdo ne bi prav veliko pogrešal.

Vedno, ko me pot zanese v daljne kraje, poiščem knjigarno in se predam listanju po knjigah. Med obiski italijanskih gora so to seveda knjige o Dolomitih in vedno bolj svoja pota v to gorstvo pred sabo in domačimi opravičujem s tem, da moram pač nakupiti nekaj literature. Tako je knjižno polico polepšala knjiga velikega formata,

¹ Za opis vzpona na Monte Cristallo glej Andrej Mašera: *Bližnji tritisočaki, Bleščeci velikani Dolomitov*. *Planinski vestnik* 7-8 (2003).

² Za opis vzpona na Piz Popeno glej Matija Turk: *Eden najlepših dolomitskih tritisočakov, Piz Popena (3152 m)*. *Planinski vestnik* 1 (2015).

pnikov

posvečena Monte Cristallu, v kateri so opisani vsi pristopi in smeri, tako skalne kot ledne, na njegov vrh in na sosednjo Cimo di Mezzo. V njej sem našel opis in navdih za vzpon na Cimo di Mezzo po smeri prvopristopnikov, saj se ob obilici drugih, za moj okus bolj privlačnih ciljev, vzpona nanjo po ferati verjetno zlepa ne bi lotil. Na celostranski fotografiji je bila

- 1 Velika trojica nad Cortino d'Ampezzo. Od leve Cima di Mezzo, Monte Cristallo in Piz Popena. Foto: Matija Turk
- 2 Jugozahodna stena Cime di Mezzo nad kočjo Son Forca Foto: Matija Turk

vrisana smer, ki v velikih okljukih poteka čez jugozahodno steno. Ker je Cima di Mezzo kljub vsemu mikaven vrh in ker sva z Janezom imela v žepu že ostala dva, Monte Cristallo in Piz Popeno, se mi je zdelo umestno, da se po tej smeri povzpneva še nanjo in tako primerno zaključiva to dolomitsko trilogijo.

Na pot

Ko ob pol deveti uri zjutraj poženejo žičnico proti Forcelli Staunies, kjer stoji kočja Lorenzi, so gorskemu miru minute štete. Že čez dobro uro se bodo obiskovalci v vrstah vzpenjali po ferati Marino Bianchi na Cimo di Mezzo in na zahodni strani kočje čez viseč mostiček po ferati Ivano Dibona na Cristallino d'Ampezzo (3008 m). Teraso pred kočjo bodo zapolnili ležalniki, glasba iz zvočnikov se bo mešala z žvenketom pivskih steklenic. Skratka vzdušje, ki bolj sodi k plaži kot h goram. A važen je dobiček in v teh krajih

smeri prvopristopnikov. Stena je od blizu videti kot pravi blodnjak, preplet razov, polic in žlebov. Nekako na sredini melišča, kjer se začne strmeje vzpenjati proti Forcelli Staunies, sva pri žičniškem stebru s teraso zavila proti steni. Smer se začne na veliki zagruščeni polici, ki se v dolgi črti dviguje proti desni. Že ob vstopu ni bilo videti nobene stezice ali kamnitega možica. Tudi v nadaljevanju med hojo po zagruščenih policah in žlebovih razen nekaj možicov nisva uzrla nobenih sledov predhodnikov. Kot da se po tej smeri po letu 1881, ko so se po njej povzpeli prvopristopniki, ne bi podal nihče več. Tega leta so namreč na Cimo di Mezzo prvič stopili gorska vodnika Santo Siorpaes in Giuseppe Ghedina ter njun angleški gost John Stafford Anderson. Odkrili so najlažji pristop, ki je po težavnosti primerljiv z normalnim pristopom na Monte Cristallo in Piz Popeno, vendar vsaj na videz orientacijsko zahtevnejši. Greben,

že dolgo dobro vedo, kako se streže turistom.

Zato pa v rosnem jutru, ko korakava od kočje Son Forca po širokem melišču Grava di Staunies navzgor, ni še nikjer nikogar. Z jeklenice nad potjo se pozibavajo rdeče in rumene pločevinaste kabine žičnice že nekoliko dotranega videza. Žičnico so zgradili med pripravami na olimpijske igre v Cortini d'Ampezzo leta 1956, ko so pod Cristallom uredili rezervna smučišča za primer, če na glavnih progah pod Tofano ne bi bilo dovolj snega. Danes slovi kot ena najbolj slikovitih panoramskih žičnic v Dolomitih. Med enolično hojo po melišču nama je pogled uhajal proti desni, kjer se je dvigovala razčlenjena rumenkasta jugozahodna stena Cime di Mezzo, po kateri vijuga

po katerem danes vodi ferata Marino Bianchi, bi bil v tistih časih brez varoval trd oreh tudi za najboljše gorske vodnike. Cima di Mezzo je bila zadnja izmed velike trojice v skupini Cristalla, na katero je stopila človeška noga. Pri vseh prvenstvenih pristopih je ključno vlogo odigral gorski vodnik Santo Siorpaes. Siorpaes, doma iz Cortine d'Ampezzo, je kot cestni in gozdni čuvaj poleti bival v cestarski hiši med Toblachom in Cortino v kraju Cimabanche. Tako ali drugače, gore v skupini Cristalla so ležale naravnost pred njegovim hišnim pragom. Že leta 1865 je na Monte Cristallo vodil Dunajčana Paula Grohmana, ki velja za prvega sistematičnega raziskovalca Dolomitov in najuspešnejšega prvopristopnika na celo vrsto najvišjih dolomitskih vrhov, seveda

ob spremstvu domačih gorskih vodnikov. Razumljivo, da je Grohmann v svojem času, ko so nekaj šteli le najvišji vrhovi, od vseh tritisočakov v skupini Cristalla vzel na piko najvišjega. Ko si kasneje zaradi finančnega zloma ni več mogel privoščiti potovanja, je živel od spominov na svoje pretekle dolomitske pustolovščine, ki jih je opisal v knjigi *Wanderungen in den Dolomiten*. Zahvaljujoč tudi tej knjigi je iz leta v leto v Dolomite prihajalo vse več turistov in gornikov, ki so začeli odpirati nova poglavja v razvoju alpinizma. Siorpaes ni bil običajen lokalni gorski vodnik, saj se je udeleževal tudi v tujih

3 Skupina Cristalla nad Cortino d'Ampezzo

Foto: Matija Turk

4 Vzpon poteka večinoma po zagruščenih in neuhojenih policah. Foto: Matija Turk

5 Krušljiv izstop iz vršnega kamina na ferato Marino Bianchi Foto: Matija Turk

informacije

Cima di Mezzo, 3154 m, Via Anderson–Ghedina–Siorpaes

Italija, Ampezzanski Dolomiti, skupina Cristallo Smer prvopristopnikov na Cimo di Mezzo je ena izmed tistih smeri, ki so nerazumljivo povsem utonile v pozabo. Toliko bolj se lahko temu čudimo, ker gre za nenavadno pestro, lepo in logično speljano smer. Popelje nas na dolgo, panoramsko in doživljajsko bogato popotovanje preko ostenja velike gore na vrh, ki je zaradi žičnice in zavarovane plezalne poti na dosegu praktično vsakega malo bolj izurjenega in ustrezno opremljenega nedeljskega izletnika. Vzpon preko tople, sončne stene za izkušene gornike, vajene gibanja v zahtevnem brezpotju in lažjega plezanja, niti ni posebej težaven. Res pravo, daljše plezanje nas čaka le v zaključnem kaminu. Vzpon je dodatno zanimiv zaradi izrazitega nasprotja med samotnim in prvinskim svetom stene ter turističnim vrvežem okoli kočice Lorenzi in na grebenu Cristallina d'Ampezzo v neposredni bližini. Ko dosežemo vrh, si nam s sestopom ni potrebno beliti glave. Sestopimo po ferati, pri koči Lorenzi pa sta nam na voljo žičnica ali spust po melišču. Seveda ni dvoma, da se bomo po takem vzponu tudi v dolino odpravili peš.

Zahtevnost: Alpinistični vzpon, (I–II, II–III v vršnem kaminu, 650 m). V smeri ni nobenih klinov in varovališč.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas, vrvne zanke in 50 m vrvi. V zgodnji sezoni zaradi možnih snežišč nujni cepin in dereze (tudi sicer priporočljivi).

Višinska razlika: 1345 m

Izhodišče: Prelaz Passo Tre Croci, 1809 m.

Koči: Rifugio Son Forca, 2235 m, telefon +39 (0)436 86 18 22, e-pošta info@

rifugiosonforca.it, spletna stran www.rifugiosonforca.it; Rifugio Guido Lorenzi, 2932 m, telefon +39 0436 86 61 96, e-pošta info@rifugiolorenzi.it, rifugiolorenzi@libero.it, spletna stran www.rifugiolorenzi.it.

Časi: Izhodišče–Rifugio Son Forca 1.15 h

Rifugio Son Forca–vstop v steno 45 min

Vstop–Cima di Mezzo 4 h

Cima di Mezzo–ferato Marino Bianchi–Rifugio Lorenzi 1.30 h

Rifugio Lorenzi–Rifugio Son Forca–izhodišče 2 h

Skupaj 9.30 h

Sezona: Kopna sezona, od konca julija do oktobra.

Zemljevid: *Cortina d'Ampezzo e Dolomiti Ampezzane*, Tabacco 03, 1 : 25.000.

Literatura: Fabio Cammelli: *Monte Cristallo, leggende e storia, curiosità e sentieri, vie di roccia e vie di ghiaccio*. Michele Beltrame editore, 2010; Roberto Ciri et al.: *3000 delle Dolomiti, Le vie normali*. Idea Montagna, 2014; Andrej Mašera: *Dolomiti, sanjske gore*. PZS, 2009.

Vzpon: S prelaza Passo Tre Croci se po udobni poti povzpemo do kočice Rifugio Son Forca (2215 m). Po smučarski progi nadaljujemo ob trasi žičnice po meliščih Grava di Staunies navzgor. Pod velikim žičniškim stebrom s teraso na višini okoli 2450 metrov zavijemo desno proti steni Cime di Mezzo. Po gruščnatem vršaju (možno snežišče) vstopimo na široko, zagruščeno polico, ki se vzpenja daleč v osrčje jugozahodne stene Cime di Mezzo. Polica je nagnjena, neuhojena in zaradi zbitega gruščja terja vso previdnost. Po polici do mesta, kjer se na levi vzpenja široka zagruščena grapa. Po njej strmo navzgor. Preko več manjših škrbin napredujemo vseskozi v isti smeri. Ko se na desni odpre prehod v naslednjo veliko grapo,

vstopimo vanjo po izpostavljeni polički čez skalni skok (II, 10 m). Ponovno se vzpenjamo po strmih grušču proti ozki škrbini, iz katere splezamo na desno po strmih skalovju (I–II, 10 m). Nadaljujemo po položni steni (I) do naslednje izrazite police in po njej v desno, dokler ne dosežemo južnega raza (tu se nam prvič odpre pogled na Monte Cristallo). Po širokem razu pridemo na izrazit pomol z ostanki kamnitih zaklonov. Ker napredovanje po razu onemogoča navpična rumena stena, zavijemo v levo na široko zagruščeno polico. Polica se sprva zložno in nato vse bolj strmo spušča pod navpično steno z velikimi spodmoli. Po polici sestopimo do mesta, kjer se na desni odprejo prehodi proti vrhu preko stopničaste, zagruščene stene. Po njej plezamo navzgor, po sistemu polic in krajših skalnih pragov (I), dokler ne dosežemo sedelca na levi. Tu se nam odpre pogled na zaključni kamin, ki privede do ferate, kakšnih sto metrov nad nami. Sestopimo deset metrov do vstopa v ozek kamin, po katerem običajno teče potok (snežnica). Po njem gremo naravnost navzgor. Najtežji so prvi metri kamina (III), ki so v zgodnji sezoni lahko še pod snegom. Višje se kamin razširi in odpre, ferato dosežemo po krušljivem in izpostavljenem svetu (II, III, 100 m). Po ferati se vzpnemo še sto višinskih metrov do vrha na desni.

Sestop: Po ferati Marino Bianchi dosežemo kočico Rifugio Lorenzi (2932 m). Od nje po melišču ob trasi žičnice sestopimo nazaj do kočice Son Forca in dalje po markirani poti do izhodišča.

Opomba: Od poletja 2016 žičnica na Forcello Staunies do nadaljnjega ne obratuje več, zato je bila zaprta tudi kočica Lorenzi.

gorstvih, med drugim se je povzpela na Matterhorn in Dent d'Herens. Veljal je za priljubljenega vodnika angleških gornikov, ki so se po zaključku zlate dobe osvajanja najvišjih vrhov Zahodnih Alp preusmerili proti vzhodu.

S skico in opisom smeri v žepu ...

... sva se podala po sledi prvopristopnikov. Pravzaprav bi povsem zadostovala le skica, saj je smer logična in ubira najlažje prehode. Z višino so naraščali razgledi na bližnje in daljne gore, posebej slikovit je bil pogled na Sorapiss in njegove podanike, okoli katerih so se kopičili beli oblaki. Globoko pod nama so se premaknile pisane kabine žičnice in se začele pozibavajoč premikati proti vrhu. Nedolgo za tem so se na visečem mostičku nad globoko zasekano škrbino v grebenu Cresta Bianca pojavile prve postave. Lagodno sva napredovala in po nekaj okljukih po polici dosegla južni raz, po katerem sva se povzpela na širok pomol pod vršno zgradbo, nad katerim se je proti vrhu poganjala navpična rumena stena. Tu sva naletela na zaklone iz zloženega kamenja, ostanke prve svetovne vojne. Na desni strani se je grezila ozka grapa, ki ločuje Cimo di Mezzo in Monte Cristallo. Po viseči polici na levi, pokriti z neprijetnim, zbitim gruščem, sva se spustila kakšnih sto metrov navzdol ter se nato po zagrnučenem skalovju povzpela do sedelca. Za njim se je prikazal strm kamin, ki se izteče na polico, po kateri poteka ferata Bianchi. S sedelca je bilo videti, da je pred nama resna *plezarija*, saj je bil kamin videti

navpičen. Ves čas vzpona me je rahlo skrbelo, ali bova v njem naletela na sneg, saj cepinov nisva imela s seboj. A je vroče poletje opravilo svoje in v začetku avgusta je bil kamin kopen. Za vsak primer sva si namestila plezalni pas in nekaj opreme. Ko sva stopila pod kamin, se je silna strmina nekoliko unesla in ob dobrih in trdnih oprimkih sva hitro napredovala. V spodnjem, ožjem delu, kjer so najtežja mesta, je plezanje popestril potoček, ki je pritekal iz snežišča pod vrhom. Podobno plezanje po kaminu s potočkom sva doživela pred dobrim letom dni prav pod vrhom Piz Popene. Bolj ko sva pridobivala višino, bolj je naraščala globina pod nama. V zadnjem delu se kamin razširi in skala postaja vse bolj krušljiva. Previdno sva se čez majave skale prebila na polico, kjer sva trčila na obiskovalce ferate. Začudeno so naju gledali, saj jim ni bilo jasno, od kod sva se vzela. Skupaj z njimi sva nadaljevala proti vrhu. Proti koncu se ferata razcepi na dva dela, prva, težja varianta naj bi se uporabila za vzpon, medtem ko je druga, lažja varianta namenjena sestopu. Izstopila sva na lažjo ferato in da bi se izognila koloni sestopajočih, sva se z nje začela vzpenjati naravnost na greben, kjer poteka težja ferata. Nenadoma sva pod sabo zaslišala vpitje, da tam ni poti, ali sva znorela in podobno. Cela kolona sestopajočih *feratarjev*, od peta do glave opremljenih po zadnjih standardih in predpisih, je obstala in zijala v naju. Očitno sva prekršila pravila igre, ki veljajo na zavarovanih plezalnih poteh, in čutili so se dolžne, da naju na to glasno opozorijo.

Na prostornem vrhu sva si privoščila daljši počitek in uživala v prijetnem zadoščenju, da sva se nanj povzpela drugače od ostalih. Vrh je odličan razglednik in ob koncih tedna je pogosto napolnjen do zadnjega kotička. Občudovala sva bližnje in daljne vrhove in v mislih podoživljala pretekle vzpone. Glavni vrh Cristalla je sameval, na Piz Popeni pa sva začuda opazila dvojico, fanta in dekle. Sestop po ferati je zaradi precejšnje gneče potekal počasi. Zanimivo mi je bilo opazovati, kako so se vsi brez izjeme vedno in povsod pripenjali na jeklenico, tudi tam, kjer ta sploh ne bi bila potrebna. Ferata je odlično zavarovana in je primerna tudi za manj izkušene. Praktično od kočice pa do vrha se lahko po njej vzpenjamo varno pripeti na jeklenico. Na najtežjih navpičnih mestih so pritrjene lestve. Za trenutek sva se ustavila na razgledni terasi kočice Lorenzi. Z nje se v vsej svoji veličini kaže širokopleči stolp Piz Popene, pod katerim ležijo zadnji razpokani ostanke še pred stoletjem mogočnega ledenika. Pod postajo žičnice stopiva na strmo melišče, ki se sedemsto metrov globoko spušča proti koči Son Forca. Vzpon po njem mora biti prava muka, zato pa je sestop toliko hitrejši. Pod kočico Son Forca se utrujenih korakov napotiva k umetnemu jezercu, iz katerega pozimi črpajo vodo za snežne topove. V njegovi mirni gladini se zrcalijo modro nebo, beli oblaki in bleščeče stene gora. Uležem se v travo in zadovoljen razmišljam o nenavadni turi, ki je za nama, o zanimivi mešanici prvinskega vzpona in sodobnega gorskega adrenalinskega parka. ◉